

PHỎNG VẤN SÂU

Người phỏng vấn: Nguyễn Thị Văn

Người trả lời: Nguyễn Lực

Địa điểm: Xóm 2, thôn Hà Thiệp, Võ Ninh, Quảng Ninh, Quảng Bình

NỘI DUNG

H: Giới thiệu với bác em ở trong đoàn nghiên cứu ở ngoài Hà Nội vào, trong dự án đang nghiên cứu về tác động của bão lũ ảnh hưởng đến đời sống của người dân cũng như các cách ứng phó của người dân đối với cả thủy tai đấy. Đợt này cũng đến xã mình, cũng đi thăm một số gia đình để tìm hiểu xem là những cái cách mà người dân sống chung với lũ là như thế nào cả về ứng phó trong cuộc sống cũng như sản xuất nông nghiệp? Nhà bác không có nuôi trồng thủy sản đúng không ạ, chỉ có sản xuất nông nghiệp thôi? Bác tên là gì ạ? Nguyễn Lực ạ?

Đ: Vâng

H: Năm nay bác bao nhiêu tuổi ạ?

Đ: Năm nay 66 tuổi

H: bác từ trước đến giờ là làm nông nghiệp hay có đi làm gì khác rồi quay về không ạ?

Đ: Không, chỉ đi lính xong về làm nông nghiệp

H: à, có đi bộ đội rồi ạ? Ngày xưa bác đi lính từ năm nào?

Đ: Từ 68 đến năm 75, giải phóng miền nam là trở về xây dựng gia đình và chỉ có làm nông nghiệp

H: Vâng, nhà mình ở trong cái xóm này là cũng giống như cái bác bên này bác ấy kể là, trước kia là ở bên kia đúng không ạ? Thôn Hà ở bên kia, xong rồi tất cả mới pháo, máy bay nó đánh ghê quá mới chuyển về bên này?

Đ: Hồi chiến tranh nó đánh thôn Hà này cầu quá dữ, người dân chết quá nhiều nên dời ra ở rải rác, hôm nay mới quy củ lại chứ trước đây phải rải rác ra các 02p02 không có địch mới có thể ở dân cư này được

H: Thế quy tụ năm nào vậy ạ?

Đ: Hình như quy tụ năm.. giải phóng miền nam xong rồi quy tụ, gọi là hết cái chiến tranh, bom mìn bình thường rồi mới quy tụ, chứ trước là phải rải rác ra chứ không thôi mà ở như thế này là chết, ở trên kia là bến phà 1, bến phà 2. Hai cái gán lại là con đường huyết mạch

H: Máy bay bắn phá là?

Đ: Suốt ngày, cả đi lui đi tới bắn phá sáng nó đánh suốt ngày cho nên là phải rời, phải ở đây chừ mới quy hoạch, chứ trước là trong đống cát đấy nợ, nhà nhưng mà đào hầm sâu để mà ở. Sau rồi hết chiến tranh rồi bắt đầu dời như di không được, người ta mới quy tụ lại. Cát ngang, đống dọc người ta chia cho

H: Thế quy hoạch bắt đầu từ khi nào đấy ạ?

Đ: Tôi cũng không nhớ rõ lắm, hình như năm 75 giải phóng rồi đến năm 76 mới quy hoạch, tôi cũng không nhớ rõ lắm vì năm 75 tôi về đây thì

H: Khi bác từ bộ đội quay về đã thấy quy hoạch như thế này rồi? Các nhà đã sống theo?

Đ: Đã sống theo đường ngang lối dọc

H: trong này rồi, đường ngang lối dọc rồi, chứ trước kia là rải rác thôi?

Đ: Rải rác ở sau đồng cát á

H: Nhà nào đến thì cứ tìm chỗ thôi?

Đ: Lo tìm sau mà lấp cái chỗ nào mà cái đồng cát nó áy thì làm hầm sâu, bởi vì cứ ở rải rác sau, nếu nó đánh rải rác thì không bao giờ chết được. Thế nên đến sau tôi về đây thì thấy họ quy hoạch

H: Giải phóng thì đã quy hoạch xong rồi?

Đ: Tôi về năm 75 mà.. tháng 11 năm 75 tôi về thì thấy họ quy hoạch rồi

H: Vâng. Nhà bác là bác được mấy người con ạ?

Đ: bác được 4 đứa

H: 4 con. Mấy trai, mấy gái ạ?

Đ: 2 trai, 2 gái

H: Chắc là lớn hết rồi? các em có ở quanh đây không hay ở đâu xa?

Đ: Báo cáo cô đứa cũng đi làm ăn hết rồi, chỉ có một thằng nhỏ nó ở trong gia đình, nó cũng đi làm ăn

H: Con út là ở chung với hai bác, nhưng mà cũng phải đi làm ăn?

Đ: ừ, con út cũng phải đi làm ăn

H: Nhưng mà có phải con nó đây không?

Đ: con nó. Nó là con cuối cùng của đứa đầu, mẹ nó cũng phải đi làm sáng ra đây ông bà ở nhà giữ đấy

H: Thế hiện nay trong nhà này là chỉ có 2 ông bà thôi?

Đ: Hai ông bà

H: Thế còn con út nó đi, tết nhất nó có về không?

Đ: không, sáng đi tối về

H: À, sáng đi tối về?

Đ: Sáng nó đi có khi nó ở lại, có khi nó về

H: Nó làm ăn ở đâu?

Đ: Nó cũng làm việc ở quanh quanh thành phố Đồng Hới á

H: À, nó chưa có gia đình?

Đ: Không, nó có gia đình, con nó

H: À, con của nó đây? Thế vợ nó làm gì?

Đ: Vợ nó cũng đi làm rứa thôi

H: à, cũng đi hết? Tức là hiện giờ số người trẻ làm nông nghiệp là ít phải không bác?

Đ: Không, bây giờ mà nói cho cô làm nông nghiệp chỉ có ông già

H: Thế nhưng mà ngày mùa, ngày màng bận thì các em nó có về giúp không?

Đ: Không, mình chỉ có nếu như là mình già mình không làm được á thì thuê những người hay đi đó họ giúp cho trong một cái công nào đó mà ruộng nó cũng không nhiều

H: Nhà bác được mấy sào ạ?

Đ: Chỉ có 1 sào rưỡi ruộng, gọi là 700m² đó

H: Sao được ít thế bác?

Đ: Thì dân đông thì chia ruộng chia đất như cô nhìn thấy vùng này từng nhà mà

H: Nhưng mà bên kia, bác kia được 5 sào mà?

Đ: À, là vì bác có 2 hộ

H: Nhiều con, hai hộ à?

Đ: hai hộ, hộ mà đi thì nhường lại cho bác

H: à, chứ chính ra một hộ chỉ được sào rưỡi thôi?

Đ: sào rưỡi thôi

H: Vâng, và từ ngày trước vẫn thế? Từ ngày con cái còn đông thì vẫn có sào rưỡi thôi?

Đ: Con cái thì ngày xưa mình còn khỏe, mình lên trên rất xa mình làm là khoảng độ 1 sào rưỡi nữa

H: Ở đâu, rất xa là ở đâu?

Đ: Xa là cách đây là 12 cây số

H: Ở xã khác à?

Đ: Ở xã khác mà đi là phải đi xe đạp, mà nếu xưa không có xe đạp là phải đi bộ. Nhưng mà làm 1 sào thì có bao nhiêu đâu, công cán chuyển về thì quá

H: Thế nhưng tại sao đất của xã khác mà mình lại đến làm?

Đ: Không được, vì ngày xưa khi 1960 á là có nguyên tắc dân ít, dân trong vùng thế thì lúc đó huyện mới có một vùng đó là vùng phá Tam Giang mà nói cho cùng đầm phá Tam Giang nó là quê của ông Võ Nguyên Giáp ngày xưa, bây giờ lên mà khai phá đi, xong đưa cái dân này

lên đây khai phá cho một vùng di, cách đây phải 12 cây số. Nhưng lúc trẻ làm được, hôm ni không đi được nữa

H: Ngày xưa là người dân ở đây lên trên đó?

Đ: Phải lên trên đó làm hết từ năm 60

H: Thế bây giờ có còn ai lên làm nữa không?

Đ: Vẫn làm chứ

H: à, thế ạ?

Đ: họ bây giờ trai trẻ, máy cày, máy lồng, họ chỉ có cái xe máy lên làm thôi chứ mình đi đi đâu được

H: Vâng. Nghĩa là hiện nay vẫn có người của thôn này đi lên làm ruộng ở trên đấy?

Đ: vâng, đúng

H: Còn nhà mình không có người nữa thì là thôi?

Đ: Không có người, già rồi không có trao lại cho họ làm, cho hội trẻ nó làm

H: thế thì vất vả nhỉ? Thế một sào rươi này thì bác cấy được mấy vụ?

Đ: hai vụ. Một vụ là được 3 tạ rươi nếu mà tính cả năm được 7 tạ. Trong khẩu ăn thì bình quân 5 người

H: Vâng. Thế bây giờ bác làm lúa như thế này thì thóc có đủ ăn không?

Đ: Cũng có khi phải mua hết, tính trong 7 tạ lúa chia ra mới được bao nhiêu gạo đâu, mới được có.. nếu con cái ăn nhiều thì cũng phải tạo điều kiện lao động

H: 5 người là hai ông bà với lại hai vợ chồng cậu út, và thằng bé con này?

Đ: Cộng với thằng cháu nữa, có một thằng cháu ngoại nó ở đây

H: À, cháu ngoại ở đây mới tính, chứ em bé chưa tính vào đây?

Đ: Tính 5 khẩu ăn

H: Cháu ngoại là bố mẹ nó gửi ở đây?

Đ: Bố mẹ nó bỏ thả ở đây từ ngày khi sinh con ra nó đi mất tích

H: Đi làm ăn rồi, coi như ông bà phải nuôi từ bé?

Đ: phải nuôi, bây giờ nó 12 tuổi học lớp 5 rồi, mà nuôi từ nhỏ, nuôi bắt đầu từ mới 1 năm tuổi cho đến bây giờ

H: Đấy, như vậy mỗi vụ cả năm được có 7 tạ thì nhiều khi không đủ thóc để ăn phải mua thêm. Như nhà bác bên cạnh thì còn làm đồng tôm, còn bác bên này thì không làm tôm, bác chỉ có nông nghiệp thôi thế thì làm sao nếu mà mình phải mua thêm, mình phải có nguồn tiền nào để mà mua chứ?

Đ: Báo cáo với chị này, bây chừ mình có thể làm con rau, còn màu mình bán, mình tích lũy lại, có thể là gom góp lại một. Nhiều khi năm ba chục ngàn mình góp lại được hai ba trăm chi đó để bầu vào

H: thế bác có một sào rưỡi làm ruộng để cấy lúa, thế bác có sào nào để trồng màu không?

Đ: Không, bác chỉ có trồng lúa với có khoảng 200m² làm màu, chỉ có từng đó thôi

H: 200m² trồng màu còn vườn là không tính?

Đ: Không tính, vì đây thổ cư

H: Đúng rồi? thế bác trồng màu là trồng gì?

Đ: Quanh năm các thứ là mình làm, mình làm cái này rồi là ngô này, rau dền, rau mồng tơi các thứ là làm quanh năm thế

H: các thứ rau?

Đ: Các loại rau

H: Ít nhất là mình đủ rau ăn trong nhà và có thể bán? Bán thì mình phải mang đi chợ bán hay là gì?

Đ: Mang đi chợ cũng có mà người ta đến đây thì người ta cần, mình nhổ vào là người ta đem đi luôn

H: Thế cái thu nhập từ rau này có khá không bác?

Đ: Quanh năm thì cũng đủ rau ăn

H: Đủ rau ăn? Nhưng mà ý em muốn nói là phần bán đi là được khoảng bao nhiêu một năm mà trừ chi phí đi rồi?

Đ: Trừ chi phí đi một năm mình được 2 triệu đến 3 triệu

H: Vâng. 2, 3 triệu là để mình thêm thắt vào mua các thứ. Thế còn làm cái nông nghiệp đấy thì thu được 7 tạ trong hai vụ, nhưng mà phần chi phí thì mình cũng phải phân giống, các thứ?

Đ: báo cáo với chị á nếu mà nói nông nghiệp ở ngoài đó nhá, tính phân bón và thuê người làm thì 12p38 nó không lời lãi về cái đồng lúa nếu như mà mình là ha nói là thuê còn lãi và lời, nhưng mà chỉ một sào rưỡi ruộng á thì mình chỉ làm xong mình thuê người ta cày, mình chỉ xạ rồi đi gặt, mình chỉ có cái công mình xạ với là đưa hạt lọ về phơi thôi. Toàn là di tính lãi, hai cái nó hòa không bao giờ có lãi. Nhưng mà thực tế có lãi ở chỗ này là hạt gạo mình giữ trong nhà, hạt thóc mình giữ trong nhà mình khỏi đi mua

H: Khỏi phải đi mua?

Đ: Mình khỏi đi mua, nhưng mà nhiều lúc mình có tiền thì mình mua, lúc mình không có tiền thì mình lại lấy tiền đấy mình xay thế thôi.

H: Thế bác thấy rằng là ở địa phương đây thì tình hình bão lũ lụt bây giờ so với cả 10 năm trước đây mình bị ảnh hưởng như thế nào? Nếu như cách đây 5 năm, 10 năm thì bão lũ lụt nó có nhiều hay ít và nó ảnh hưởng đến đời sống và sản xuất của người dân ra làm sao và bây giờ nó có khác gì với trước không?

Đ: Không, báo cáo với cô thế này cái đất miền trung này là cái đất hứng chịu nhiều khổ cực. Mà hình như tôi tính không nhầm á từ năm 1983 và cơn bão cũng lớn như thế này. 30 năm

nó quay lại, năm nay là năm Đinh Tỵ, năm 2013 là 30 năm lập lại ở miền trung, đó là bão lớn. Nhưng mà nói bình thường thì các cơn bão nhỏ đối với dân miền trung thì họ đã quen, còn cái bão lớn thì... bão nhỏ dân miền trung quen, trước kia ngày xưa không biết nhưng mà đời kinh nghiệm á là đến tháng 9 là vì hấn theo quy luật của trời đất. Trong tháng 9 là lọ nhà nào phải chuẩn bị cơn gạo

H: Quy luật tháng 9 âm lịch?

Đ: Tháng 9 âm lịch đấy là dân miền trung đã chuẩn bị hết rồi. Đó là theo quy luật của trời đất, bão cũng đã giảm đi rồi theo quy luật. Nhưng mà nói cho cùng thì bão nhỏ dân miền trung là bình thường, nhưng nói hai cơn bão lịch sử là năm 83 và đến 2013 cơn bão lịch sử

H: Vừa rồi cơn bão số 10 đúng không bác?

Đ: ôi trời, nói thật với cô chứ ngồi trong nhà là không thấy gì ở ngoài, cái nhà đằng trước cũng không thấy, coi là mù mịt hết, nó như kiểu sương bao bọc hết các nhà này luôn này, nhà này mà đứng ngó ra là không thấy gì, cái nhà trước là không thấy. Chỉ toàn bộ thấy mù và trắng hết mà gió cũng hút, cứ ngồi trong nhà á mà lạy trời cho ngớt đi thôi.

H: Lúc đấy là không có ai đi ra ngoài được nữa? Nước nó có ngập đến trên này nữa không?

Đ: Nước nó ngập vào đồng, vào đường. Nhưng mà có cái nói với cô rằng là vì ở đây nó gần cái cửa Nhật Lệ cho nên nó ngập rất nhanh, mà nó rút cũng rất nhanh. Đó, nó có ưu điểm ở chỗ đó, nó ngập thì rất nhanh mà nó rút cũng rất nhanh. Khi nó ngập độ khoảng 10 tiếng là nó sẽ rút dần rồi

H: thế thì bác đánh giá xem cách đây 10 năm so với việc bây giờ mà đời sống cũng như sản xuất của người dân bị ảnh hưởng của những bão lũ như thế thì là như thế nào, nó có thay đổi so với trước không?

Đ: Báo cáo với cô á, nếu mà nói trước đây qua một lần lụt bão thì người dân cực lắm. Nhưng mà so với hôm nay qua một lụt bão người dân biết làm và chủ động khi mà nước rút hoặc tắt cả các thứ thì người ta sản xuất, người ta làm cao thu nhập nó lên vì cái quá trình đó nó bị phá hủy. Cho nên chính vì rứa cái dân miền trung nó đã quen với cái.. nói đơn giản, chưa nói đến bão mà mới nói đến gió mùa đông bắc thôi nó cũng đã cấp 7, cấp 8 rồi, chưa bao giờ có đâu mà nó nằm cạnh biển

H: thế mỗi lần gió bão như thế dù là bão to hay là bão nhỏ thì cũng bị ảnh hưởng đúng không bác? Bác có thể nói đất đai nói chung và đất ruộng của nhà mình nó bị hưởng như thế nào?

Đ: Không, báo cáo với cô á, nếu lụt càng to thì đồng ruộng năm đó lại cho năng suất, tức là nó diệt toàn bộ sâu bọ, chuột ở trên đồng ruộng. Nhưng mà khổ 1 cái á khi bão to thì người dân cực, nhưng khi lụt bão rồi thì trên đồng ruộng sâu bọ bị diệt, chuột bị diệt, gọi cái mùa năm đó là khỏi sâu bệnh

H: Còn nếu mà bão bé thì là lại có sâu bệnh, lại có chuột?

Đ: Vâng. Nếu bão lụt không có là chuột nó phát sinh mà sâu bệnh ở trên đồng nó cũng nhiều

H: Thế còn người dân bị ảnh hưởng như thế nào ạ? Cuộc sống của người dân thì bị ảnh hưởng như thế nào?

Đ: Cuộc sống của người dân nói cho cùng cũng hơi bị đảo lộn sau khi bão lụt

H: Đảo lộn như thế nào?

Đ: Nó đảo lộn là từ cái chỗ làm ra một loạt cái hoa màu á rồi là bị phá tan hoang, rồi hại cái cuộc sống mà ở ngoài cái thị trường nó lại khác đi vì không phải chắc mình, nhiều địa phương nó như rửa thì cuộc sống nó lại đảo lại. Trước kia tôi làm, mọi người đều làm cô ra cô mua một mớ rau thì chỉ có 1 ngàn, nhưng mà khi cuộc sống nó đảo một cái là nó tan hoang hết, thế thì người nào làm được mùa nào thì cô phải mua 5 không, đó là quy luật đấy

H: Giá cả cũng tăng lên?

Đ: Quy luật nhưng mà một tháng sau bắt đầu lại ổn định, người ta bắt đầu là đưa vào làm ra những cái khác, người ta bắt đầu xới đất, xới cát người ta làm để cho hòa lại cái cuộc sống

H: Hỏi thêm bác một tý là cái đất ruộng của mình thì có bị ảnh hưởng của nhiễm mặn không ạ?

Đ: Dạ thưa cô nếu mà gió đông to mà nó tràn qua đê thì nước mặn ở biển nó xâm nhập

H: Vào ruộng?

Đ: Ừ, nó vào ruộng. Nhưng có một cái là vùng đất này á nó lại rất khác với các vùng đất khác. Khi mà nó nhiễm mặn thì cái vùng nước ngọt ở trong này nó đưa ra nó rửa, nó tiêu phèn đi, khi người ta xả cái cống nước đi thì cái nguồn nước ở trên này là toàn nước ngọt nó mới đưa lại, nó xả, nó rửa đi. Người ta bắt đầu khi hấn xả hết, bữa tháng 8, tháng 10 thế thì trong 2 vụ mưa này nước ngọt về nó sẽ rửa hết các nước mặn, nó rửa luôn cả cái nước mặn xâm nhập, nó rửa cả cái chua phèn

H: Coi như là đất ruộng không bị tác động của?

Đ: Không tác động gì cả mà chỉ có tác động chua phèn là chủ yếu

H: Chua phèn là ở đâu?

Đ: Chua phèn là ở dưới đất lên, cái độ PH mà dưới đất đây độ phèn rất lớn

H: Lần có bão đi qua thì độ phèn nó lại tăng lên ạ?

Đ: Không, nếu có bão đi qua thì độ phèn lên cao. Nếu tính trong khoa học á thì vùng nước ở đây là vùng nước sinh, nước đây là nước sinh. Nước sinh là từ trong đất cát nó ra, nó chảy quanh năm, cô hiểu chưa nọ. Còn hai nữa nó chảy quanh năm nếu cái độ mưa xuống là cái lượng phèn nó cuống, mà khi nó đẩy đi lượng phèn rồi á thì cái lượng phèn ở dưới nó có 2 tầng đất

H: Thì nó lại lên?

Đ: Nó lại bọc lên

H: Nếu mà đất chua phèn như thế thì nó ảnh hưởng đến năng suất không?

Đ: Dạ có chứ cô, năm nào mà nó hạn nhiều là bị á. Năm nào mưa nhiều là bị chua phèn luôn

H: Là bị chua phèn nhiều ạ? Thế thì nếu mình trồng lúa ở đây thì mình làm thế nào để cải cái cái độ chua phèn đấy?

Đ: Nếu như mà mình cải tạo chua phèn là mình phải bỏ vôi. Một vụ ví dụ như một sào phải quăng xuống là một tạ vôi

H: Một tạ vôi một sào? Năm nào cũng làm như thế ạ? Hàng năm?

Đ: Không, mình làm 2 năm/lần thôi, nếu làm lắm là sát đá

H: Vâng, thế lúc này bác nói rằng là bão lũ nó vào lúc nào lụt thì mùa lại được vì giảm được sâu bệnh với chuột, nhưng mà đời sống của người dân thì bị ảnh hưởng nhiều. Lúc này bác có nói rằng là ảnh hưởng cái thứ nhất là rau cỏ các thứ nó cũng đội giá lên, nó cũng đắt này. Ngoài ra còn ảnh hưởng cái gì nữa?

Đ: thì nó ảnh hưởng nếu mà nói trong cái bão lũ á thì khi mà nó đã đi qua rồi là.. ban đầu như cô vừa nhắc á thì nó thay đổi hẳn cái cục diện, đó là cái nguyên tắc, nhưng nói thay đổi cục diện trong một tháng hoặc một tháng rưỡi nào đó thì ta lại khôi phục lại, chỉ có thể thôi

H: Không, còn đời sống người dân nói chung còn ảnh hưởng gì nữa không ngoài cái việc giá cả đất đỡ lên thì còn cái gì nữa trong cuộc sống hàng ngày?

Đ: Như cô vừa nói á thì cái vùng đất nông thôn thì nó cũng không phải 24p02. Hấn đảo lộn có cái chỗ này này, thế thì tôi vừa nói xong nhá, nó đảo lộn từ cái thứ sinh hoạt rồi qua các cái thực phẩm, lương thực, hoặc là qua các cái gọi là trên khí tượng, có khi nó nâng lên, hạ xuống thì buộc người nông dân lúc này là hơi chật vật cái chỗ này

H: Thế thì vấn đề sức khỏe có bị ảnh hưởng không?

Đ: Không, nếu mà là sức khỏe

H: Dịch bệnh gì đó?

Đ: Không, tôi nói với cô á, cái vùng này mà dịch bệnh là rất khó. Nói xác cái câu đó, dịch bệnh cái vùng này là rất khó là vì sao, họ không uống các nước nhiễm. Chỗ này là chắc chắn họ không giờ uống một cái nước nhiễm, mà từ cái nước nó nằm ở dưới sâu á nhà nào cũng có

H: Thế bão lũ mình có đảm bảo đủ nước sạch để dùng không?

Đ: Báo cáo cô là đủ nước sạch

H: Nước sạch là nước bơm vào các nhà, mỗi nhà có vòi đây hay là như thế nào?

Đ: Một cái ống 20m nằm ở dưới đất ấy nhà nào cũng có

H: Ngoài ra có bề đựng nước mưa không

Đ: Không, đây không bao giờ dùng nước mưa

H: à, chỉ dùng nước sạch ấy hả?

Đ: Lấy từ trong lòng đất lên

H: Và mỗi nhà có một cái vòi?

Đ: Nhà nào cũng có

H: Nhà bác bên kia cũng có và nước đó là lấy từ lòng đất?

Đ: Từ lòng đất

H: Và từ đường ống bắt đầu làm từ bao giờ bác?

Đ: Cái đó cách đây lâu rồi, khi có cái UNICEP tài trợ á. Bắt đầu người ta dùng khoan, người ta ấy xuống dưới là 15, đến 20m xuống hết mấy cái tầng đất phía dưới người ta lấy cái nước đó lên

H: Thế bão lũ có làm ảnh hưởng đến cái nguồn nước này không?

Đ: Không

H: Mọi người vẫn đủ nước sạch để ăn?

Đ: Báo cáo cô là nước..

H: Không phải lo?

Đ: Không phải lo, lo chỉ gạo, củi, ga hết thì mình không chờ được, củi mình có mình đun, còn gạo mình xát mình để đó rồi, giờ mà mưa bão nhiều ngày đường xá nó ngập thì có thể ga không thể chạy đến được, thì mình chỉ có thiếu ga thôi, thì cũng chỉ một vài ngày chi đó rồi lại..

H: Ở đây hai bác có phải đi sơ tán sang nhà khác không?

Đ: Không

H: Nước có bao giờ đến đây không?

Đ: Có, lên đến sân

H: Lên đến sân thôi nhưng mà chưa vào đến nhà?

Đ: Vào nhà thì khó

H: Nó lên trên sân thế khu phụ dưới kia thì cũng bị ngập chứ, bếp mức có ngập chứ?

Đ: Không,

H: Chưa bị ngập?

Đ: Không ngập được là vì sao nếu mà nó ngập đây thì các con đề đó là nó sẽ đi qua, tức là con đề này chắn thép tính toán của thủy lợi á. Nhưng mà ngày xưa nói thiệt với cô là ngập vì nước mình sâu này, hôm nay là mình nâng lên rồi,

H: Tôn nền lên?

Đ: Tôn nền lên đưa cát về đổ nâng lên. Tính cả mức độ lụt của năm 83

H: Cái nền này bác tôn lên từ bao giờ, từ năm nào?

Đ: Từ năm 83 khi mà làm ngập ở dưới á. Nói thật với cô là hai cái ghế này còn ke cái giường, hai cái ghế này bỏ đi cho lên trên nhà

H: Nghĩa là nó ngập vào trong này?

Đ: Ngập lụt vào trong nhà là phải từng này

H: Đến ngược rồi?

Đ: Nhưng mà từ đó biết cái năm 83 là lịch sử nhất, thế thì sau này 27p 52

H: Nhà nào cũng làm lên?

Đ: Nâng lên hết, nâng lên để chống lũ. Phải nâng lên để chống lũ, cái mức nước đó để chống lũ. Nếu tính các mức nước ở trong này là cái dải đê cô biết thế này này thì nó đã đưa qua một trận lụt rồi, nó đã tràn qua hết đê tháng 5 là hấn đi thôi, thế thì bắt đầu cái năm 83 người ta thấy rằng lấy cái mức nước đó để ta tính toán không phải ngập rừa rữa, tát theo rồi lụt lội trong nhà bị bơm, bắt đầu từ đó người dân quen sống với lũ, tính toán cái đó người ta đưa móng lên cao để hấn chống lũ

H: Vâng, cái lần đấy là lấy đỉnh đấy, mốc đấy để mà mình làm nhà lên, bây giờ thì nước nó không vào nhà nữa?

Đ: Không vào được

H: Vâng, thế bác có nhớ được, có biết được cái kinh nghiệm của cha ông truyền lại về là xem xét các hiện tượng thiên nhiên để mà biết được là lụt to hay là lụt bé, các cái kinh nghiệm cha ông truyền lại cái nào mà bác nhớ được bác nói để bọn em ghi lại?

Đ: Nói thật với cô thế này, nếu trời qua mùa tháng 9 này mà nhìn lên trời ráng mờ gà thì dù biết là có bão nhưng mà nó vào ở đâu thì mình không rõ

H: Ráng mờ gà là?

Đ: ráng mờ gà mà nhìn trên trời mà khi mặt trời nó xuống thấy cái phía đông nó hửng cái màu vàng là biết sẽ có bão có điều không biết hấn vào đâu, mình không biết là có bão

H: Vâng

Đ: Thứ hai là con cò ống ở ngoài ruộng. Nó có một ngắn và hai ngắn thì năm đó biết là có 2 lũ nhỏ, một năm có 2 lần. Lấy trong 2 kinh nghiệm đó

H: Một hai ngắn thì ra là..., ví dụ 2 ngắn là 2 lũ nhưng mà có nhìn được ngắn nào mà lũ to, ngắn nào là lũ bé không ạ?

Đ: Vì biết rằng là hấn lá thế này thì có năm nó lên chỗ này nó ộp vô. Có năm có, có năm một, hai ngắn thế thì trước là lụt to, sau là lụt nhỏ, lũ oi

H: Lũ gì ạ?

Đ: Lũ oi tức là òi nước lên đấy

H: Tức là cái đốt?

Đ: Đốt trên cùng ấy. Lũ oi nó có nước nhưng mà không to bằng ở dưới

H: Đốt dưới thì là lụt to?

Đ: Đốt dưới thì lụt to còn đốt trên là lụt oi nước lên

H: Thế năm nào hai đợt thì có 2 đợt thế?

Đ: Có 2 đợt

H: Thế có bao giờ có 3, 4 đợt không ạ?

Đ: Không, đợt to

H: Chỉ có đến 2 đợt thôi?

Đ: 2 đợt là hết không có

H: 2 đợt là nhiều nhất?

Đ: 2 đợt là nhiều nhất, còn không là một đợt thôi

H: Vâng, hoặc có năm không có đợt nào?

Đ: Không có đợt nào

H: À, đấy là một cái kinh nghiệm là thiên nhiên này?

Đ: Cửa thiên nhiên đó

H: Ngoài ra là bác còn thấy như thế nào nữa? Tất cả các kinh nghiệm mà bác biết được do các cụ kể lại rồi bản thân bác thấy nữa thì bác kể ra đi ạ, bác kể cho em để em ghi vào?

Đ: Đây thì chỉ có cái lụt đó là một, mà hai nữa là dân miền trung này khi nào rụng lá tre với là hạt giống

H: Lá tre với hạt giống, tức là lúc đấy mình mới bắt đầu?

Đ: Mới bắt đầu gieo vãi và xạ, nếu đang còn lụt thì đang còn gió

H: Lá tre chưa rụng là?

Đ: Lá tre chưa rụng là đang còn gió

H: Ở miền trung này là thấy như thế ạ?

Đ: Vâng, ông bà truyền lại rụng lá tre là vãi giống

H: Năm nay lá tre rụng hết chưa bác?

Đ: Ôi trời, mỗi năm mà có 2 con bò có còn nữa mô mà hấn rụng, 31p54

H: Lá tre chưa rụng thì vẫn còn gió này? Còn gì nữa bác?

Đ: Nói thì nói chuyện thế thôi

H: Không, bác cứ nghĩ đi, cứ cố đi tại vì em càng hỏi, càng nghe được càng nhiều càng tốt mà? Bác gái có biết câu nào không, câu nào mà các ông bà mình nói về các hiện tượng thiên nhiên?

Đ: Đang còn á, hết lụt, hết lũ là bông lau nụ là hết lụt, là hết lũ

H: Bông lau trổ hoa?

Đ: Bông lau trở hoa là hết lụt, hết lũ tức là gió bắc bắt đầu xuống

H: còn gì nữa bác?

Đ: Thôi, câu chuyện đừng coi như hết kết thúc

H: Chắc là bác còn chưa hết thôi?

Đ: Không, không còn nhớ được nữa

H: ví dụ măng mọc, chuối vào bụi thì bác có biết không?

Đ: Nếu như năm nào cây măng nó uốn, vào ở trong góc là cái năm đó bão to. Măng mọc mà khi chui vào ở giữa thân á ông bà thường nói là tre già hấp măng non, sợ gió măng non nó mới gạt đi nên nó mới chui vào trong đó, nó cuốn vào trong giữa

H: Là bão to? Ngoài ra còn hiện tượng kiến lên hoặc là cóc kêu , v.v?

Đ: À, nếu mà nói như bình thường này cái con kiến á, nó dự báo thời tiết là phải nói con đọt

H: ví dụ như thế nào ạ?

Đ: Thế mà dưới nó lên nó đưa cát lên mà đi từng đàn, từng đàn đi thì sẽ biết trời sẽ mưa, trời trở

H: Rồi gì nữa bác, bác cố nhớ đi, các cụ có truyền lại là những câu vè, câu ca dao gì không? Kinh nghiệm của người dân ở đây này?

Đ: Minh nói thì cũng nhiều nhưng mà nói không hết những cái mà mình làm mình nhớ thì đáng nhớ, còn 3 cái chuyện bình thường thì thôi. Tốt nhất mặt trời đang còn nắng, kiến lữa ở dưới mà lên đùng đùng như thế này này là biết trời chuẩn bị mưa

H: Đi từng đàn đấy? Bác nhắc lại cái đó đi ạ? Biết có lũ là không làm sớm, thế tức là mình có thể làm lúa chậm lại, cây màu chậm lại hay là như thế nào?

Đ: Thế này này, trong 3 cái vùng làm á nó theo cái thời tiết từng vùng. Như bắc bộ hoa màu người ta bây giờ người ta làm người ta thu hoạch lấy nợ. Bây giờ cải, su hào các thứ, cà chua vụ là làm từ đầu tháng 8. Nhưng mà với miền trung, tháng 8 là cái tháng thu hoạch vì để tránh lũ, còn nam bộ nó thu hoạch là trước cái tháng 7, sợ là thượng nguồn sông Mê Kông về đồng bằng sông Cửu Long lũ về mà khi lũ về thì rõ ràng rồi, ba cái miền quê khác nhau ba cái

H: Như ví dụ đến cái mùa ở ngoài bắc là sắp thu hoạch được các cây vụ đông rồi thì trong này mới bắt đầu làm?

Đ: Bắt đầu làm

H: Bây giờ mới bắt đầu làm? Trong này chỉ trồng mỗi cải thôi hay là còn trồng cây gì khác vụ đông nữa?

Đ: Vì cái vùng này cũng khác với bắc bộ. Bắc bộ người ta làm ở những cái đồng ngoài nhưng đây không có cánh đồng, chỉ làm trong vườn hoặc 200m² nào đó thì có khi ta biết chưa làm đâu, nhưng đến khi sau lũ bỏ cái đó mới ăn chắc được

H: 200m² này cũng do xã phân cho mình à?

Đ: Xã phân

H: Là trong cái tiêu chuẩn của mình đúng không ạ?

Đ: Vâng

H: Thế còn ở đây nó có những cái ruộng đầu thầu của hợp tác không ạ?

Đ: Đầu thầu thì cũng, cái đó họ đầu thầu thì họ đưa vào những cái đó

H: Ví dụ những nhà con cái đi hết, ông bà già không làm được ruộng nữa thì người ta có trả lại cho hợp tác không?

Đ: Giao lại cho hợp tác, nhà ai có nhân lực thì họ làm

H: À, hợp tác phân ai có nhân lực thì làm?

Đ: Ai có nhân lực đến đăng ký hợp tác, tôi không làm được tôi trả lại cho hợp tác, còn ai có điều kiện nhân lực thì nhận cái đó làm

H: Bác cũng nói rằng là giống lúa bây giờ làm ngắn ngày bởi vì trước đây là giống dài ngày nó hay bị lụt. Thế thì làm giống ngắn ngày, giống đấy là cũng hợp tác xã quy định đúng không bác, xong rồi mình cũng theo cái kế hoạch của hợp tác xã, đúng không ạ? Thế còn những cái trồng vụ đông này thì mình có thể tự quyết được?

Đ: Tự quyết

H: Nhưng mà mình muốn tự quyết thì mình cũng phải căn cứ vào kinh nghiệm xem xem bão lũ như thế nào đã? Thế thì bác áp dụng kinh nghiệm nào để bác xem xem là năm nay bão lũ như thế nào để mà mình còn trồng rau, trồng cải?

Đ: Vì mình khi mà nhìn thấy cái thiên nhiên nó thay đổi thì khả năng năm nay là lụt sớm hoặc là lũ nó muộn, nhưng mà trong cái lũ trong này khi mưa lũ thì có mưa bình thường nó cũng ngập cho nên mình không nên làm uổng phí. Nếu như mà tính khi nào lũ thì bông lau bắt đầu xuất hiện thì bắt đầu cuốc đất để mà làm, lúc đó chỉ có mưa phùn gió bắc rửa thôi chứ nó không có mưa nữa

H: Không mưa lớn?

Đ: Ừ, không mưa lớn nữa, chỉ có mưa phùn gió bắc xuống thôi

H: Thì mình yên tâm thu hoạch?

Đ: Yên tâm làm

H: Những kinh nghiệm này thì bác có truyền cho con cháu biết không, xem bông lau hoặc xem cỏ ống này, có nói cho các con không?

Đ: Có chứ, cái gì cũng phải nói, bây giờ ông bà nói rằng là mình nói nấy. Bây giờ bay không làm, bay ra bay.. người ta nói có câu “Siêng thì hơn nhác mà nhác thì dại hơn siêng”, vì anh nhác mưa gió lụt anh không làm, người ta siêng lụt bão mô không biết người ta vẫn làm cuối cùng cũng là vì siêng mới làm đở. Coi như bỏ công ra vô hẵn lụt ngập hết, người ta nói nhác hơn siêng là phải tính toán quy luật trời đất, chứ không phải mình làm bậy, mình làm cái gì cũng được đâu, phải nói rứa chứ.

H: Cũng có truyền cho các con, mà cũng truyền miệng thôi, có ai ghi chép lại thành văn bản không?

Đ: không, hẳn gọi là cái truyền miệng là giữ muôn đời

H: Thế theo bác những cái kinh nghiệm này cái lúa tuổi như bác là cũng đều biết hết, còn cái lúa tuổi con bác thì mọi người có biết hết không? Kinh nghiệm xem cỏ ống, xem bông lau hoặc là gọi là ráng mỡ gà v.v thì lúa tuổi trẻ hơn có biết hết không?

Đ: Cũng có đũa hiểu, cũng có đũa nó không biết

H: Nhưng mà nó có tin không?

Đ: Cái đó là quyền của nó. Mình cứ nói kinh nghiệm thế, còn tin hay không là quyền của nó

H: Thế ở đây như lúc này bác cũng nói về lúa, hoặc là trong cả trồng thì mình cũng phải theo thời tiết để mình làm, mình gọi như là sống chung với lũ đấy. Thế thì mỗi một lần mà bão lũ nó về đây, mưa gió thì là thời gian tháng mấy là bị nhiều nhất?

Đ: Trung bình là tháng 9

H: Tháng 9 âm lịch tức là tháng 10 âm lịch, còn tháng 7, tháng 8 thì sao ạ?

Đ: tháng 7, tháng 8 thì chưa

H: Năm nay cái cơn bão to là tháng mấy?

Đ: Năm nay bão to là tháng 9, là hai mấy tháng 9, tôi nhớ bên tê 30 tháng 10 ..

H: Lúc ấy là tháng 9 âm lịch là cơn bão số 10 to vào đây?

Đ: Trong Quảng Bình này cứ tháng 9 là không làm chi hết , là trung tâm bão

H: Thế trong tháng 9 đấy không làm được mà mình còn bị gặp khó khăn như là nước nó ngập lên đường chẳng hạn thì các nhà là phải.. thông thường các nhà phương án chuẩn bị những gì bác nhỉ?

Đ: Nông dân thì gạo xay bỏ đó đã, thức ăn thì có rồi nọ, thì có gì đâu thức ăn thực phẩm các thứ thì mình nói ngày xưa còn khó khăn nhưng mà ngày nay thì cũng có di thôi. Mần cân cá khô bỏ vào, hoặc như nhà nào nhà hẳn làm thịt lợn nữa thì mình đến đó mua về tạm sống qua ngày, những ngày bão lũ thôi

H: thường như thế khoảng kéo dài bao nhiêu ngày?

Đ: Nếu như mà bão lụt vào thì khoảng tập trung trong khoảng 15 ngày còn thì hẳn bình thường hẳn đi, khô rồi

H: Trong 15 ngày là mình phải chuẩn bị, ví dụ đồ ăn thức uống để trong 15 ngày đấy? Thế thì bác có nuôi gà, nuôi lợn không, nuôi bò gì không?

Đ: Không, vì đất đây không có đất để nuôi

H: Vâng, nhà bác không nuôi con gì ạ? Bác bên kia thì lại nuôi được?

Đ: Đồng cỏ nó không có, nếu nuôi con lợn là phải có đất trồng rau

H: Nhà mình cũng không nuôi lợn, gà có nuôi không?

Đ: Không

H: Không nuôi lợn coi như những lúc mà có bão như thế thì mình cũng không phải lo cho vật nuôi gì cả, chỉ lo chủ yếu là người thôi?

Đ: Mấy con lợn nữa chứ, nói chung chuồng lợn nuôi ba con lợn, nói thực tế lợn nằm cũng ấm như trong nhà đây

H: Nhà bác cũng nuôi lợn chứ gì? Chỗ chuồng là cũng cao rồi?

Đ: Cao không bao giờ lên đến đó

H: Thế nhưng mà những ngày bão đấy thì mình cũng phải chuẩn bị thức ăn cho nó chứ?

Đ: Có chứ, phải nấu cháo, nấu gạo, nấu cám các thứ đủ cho nó ăn ngày 3 buổi đấy chứ, bão thì bão, nắng xong là đổi nó ra, có việc gì đâu

H: Thế ở đây theo bác nhận xét thì các gia đình có chuẩn bị được đầy đủ không, tức là mình phải mất mười, mười lăm ngày là không làm được gì mà chỉ có ăn thôi. Ai cũng phải chuẩn bị thóc gạo, nào là thịt thà, cá khô. Thế ở trong thôn của mình thì nhà nào cũng chuẩn bị được hay có nhà chuẩn bị được, có nhà lại không có tiền, có nhà ai mà không chuẩn bị được không?

Đ: Nói như thế thì theo tôi thế này, mình nói như thế thì mình phải tính rằng là 50% người ta có đá, nhưng mà cũng có 50% thì người ta lại đi mua. Cái điều người ta quy tắc chung là cái đấy là rất bình thường

H: Nhà bác để mà chuẩn bị những cái thứ đó thì bác có phải vay mượn gì không?

Đ: Cái đó cũng có thì mình mua nhiều, mình không có thì mình mua ít. Có nhà không có người ta lại chuẩn bị các cái thứ khác, người ta rang muối các thứ người ta cũng bỏ ra ăn

H: Họ có phải vay mượn không ạ?

Đ: Có khi 44p26 Tôi vay nhà bên cạnh cũng khó, đồng lương của hai vợ chồng thì đâu mà no đủ trong cái điều kiện

H: Có ai phải vay lãi không?

Đ: Có vay lãi thì người ta chỉ có đến ngân hàng

H: À, thế còn ở tư nhân là không có?

Đ: Tư nhân ở đây không bao giờ phép cho nó đi vay nặng lãi người giàu để vay đâu, lên ngân hàng là chủ yếu

H: thế còn tại quán đại lý người ta bán các thứ, nếu như mình chưa có thì mình cứ mua sau trả sau, có đúng không ạ?

Đ: Đây ghi nợ

H: Thế người dân ở đây có giúp đỡ lẫn nhau không, ví dụ như bây giờ cùng là phải chuẩn bị mua các thứ trong mưa bão như thế mà người ta đến đây người ta vay bác các thứ, hoặc là giúp đỡ lẫn nhau trong lúc ấy thì ở đây mọi người có giúp đỡ không?

Đ: Cái đó là cô nói thế, người ta nói anh em, bà con xa không bằng xóm giềng gần. Có thể hôm nay tôi hết gạo, tôi sẽ qua cô

H: Thế bác đã bao giờ phải nhờ nhà khác chưa?

Đ: Khi cũng giống nhau, có thể hôm nay tôi hết á tôi sang tôi vay mượn 10 bơ gạo khi nào mà hết mưa gió tôi trả lại cho gia đình anh

H: Vâng, thế cũng được

Đ: Hoặc là có thể nói là ngày nay mưa gió quá, thức ăn còn muối mắm cái gì đó thì người ta vẫn sẵn sàng đưa cho về ăn, thế thôi

H: Bác có hỗ trợ ai không, trong những cái năm vừa rồi bác có hỗ trợ ai không?

Đ: Thì tóm lại ai vô mà thiếu ồng gạo thì vô bác, còn thức ăn thì cứ giúp muối mắm gì đó

H: Còn các nhà vẫn ở nhà mình chứ không phải sơ tán đi?

Đ: Không, nhà ai ở nhà nấy thôi

H: Thế nhưng mà biết có cơn bão thì phải chằng chống nhà cửa?

Đ: Rồi chuẩn bị trước

H: vâng, thế bác có phải đi hỗ trợ giúp đỡ các nhà để chằng chống cây?

Đ: Nói thật với cô á ở cái vùng này những cái nhà nào người ta chuẩn bị gạo

H: Tự lo hết

Đ: tự lo hết, bắt đầu bão người ta biết hướng đi của bão là người ta lo hết rồi

H: thế xã có lo được cho cái gì không ạ?

Đ: Xã á, nói thế này. Nói về chính sách một á thì giàu mà chia nhau thì khó, kể ra nứ một tấn 47p04 mà đưa về một tỉnh, mà mấy ngàn dân thì có nơi nó nhiều á thì người ta cũng có thể nhiều, có nơi nào cũng ảnh hưởng hết, có nơi thì ảnh hưởng ít, dù sao thì một gói bằng một gói khi no. Thì trong hoạn nạn bão lụt nhà nước cung cấp nhiều nhưng mà nó chuyện cấp 100 tấn gạo hoặc 1 tỷ nhưng chia ra cho 1 tỉnh, tỷ lệ bình quân hộ bằng mấy trăm nghìn hộ thì 1 cân gạo cũng là quý hoặc là một gói lương khô cũng là quý

H: Chính sách xã là chia đều cho các nhà?

Đ: Chỉ nói trong cái lụt bão thì ai cũng có lụt bão cả, có người nặng hơn thì có người nhẹ hơn nhưng cái đó thì xem xét lại. thiệt hại nặng hơn thì ta có thể thêm cho họ mà người nhẹ hơn thì ta phải giảm lại đi

H: Trên thực tế có đúng như thế không?

Đ: Cũng đúng

H: Xã có làm được như thế không? Có công bằng cho mọi người không?

Đ: Nói cái chuyện công bằng nhiều lúc nó không công bằng, mình cũng là người dân để đi theo dõi ba cái đó, nói thẳng cái chỗ đó nọ. Người dân trong lụt bão hỗ trợ lương thực hoặc đoàn này đoàn khác về thì qua chữ thập đỏ, qua xã thì xã có cái ban đó rồi thì họ tự nghiên

cứu các thứ đó, chỗ nào nặng thì họ cung cấp nhiều, chỗ nào ít thì ta cho ít lại. Cái đó là để công bằng với xã hội

H: thế thì ngoài cái chính sách mà phân chia cái cứu trợ đấy ra thì ở xã họ còn có cái chính sách để mà ứng phó với bão lụt đối với người dân không?

Đ: Nói như thế chắc xã phải nắm thông tin mà nắm thông tin thì phải báo để cho mọi người, mọi nhà, nhà nào hiểu

H: Xã có thông báo không?

Đ: Có chứ, đài loa là phải thông báo ngay tức khắc để người ta biết

H: Bão lụt là thông báo đài loa, người dân phải theo dõi cả trên tivi nữa?

Đ: Mà nói thông báo là việc của thông báo còn tivi trong nhà nhiều khi không bắt sóng được, người dân lúc đó là cố gắng theo dõi cơn bão nó đi vào đâu, nó đi đến đâu, nó đi vào vĩ tuyến mấy là dân biết hết rồi, hướng đi của bão là biết

H: Xã thông báo?

Đ: Có tivi là biết

H: Thứ nhất xã về thông tin là thông báo cho dân này, ngoài ra xã còn có những cái phương án hỗ trợ cho người dân không, ví dụ như nhà nào neo đơn chẳng hạn thì đến giúp đỡ kê dọn này, tóm lại là những cái hỗ trợ của xã với người dân thì gồm có những gì ạ? Ngoài cái thông tin ra thì hỗ trợ gì?

Đ: Nói xã thì bao giờ họ cũng có cái trách nhiệm trên hết. Họ sẽ thông báo trên loa đài những nhà nào mà không thể chống chọi được bão thì những nhà đó cán bộ đến nhắc là phải cố gắng chèo chèo đi, chỗ nào chưa khơi thông được dòng chảy thì kêu cái anh xóm trưởng đó là anh phải khơi thông những dòng chảy đi vì sợ nó tắc ở dòng chảy. Cái đó là trách nhiệm của xã thôi, thế thôi báo cáo với cô thế

H: Thế ở xã có ban phòng chống lụt bão không? Có các đội xung kích mà đi hỗ trợ người dân không?

Đ: Có chứ cô

H: Vâng, thế họ có vào đây giúp được gì cho dân không?

Đ: không, nó có giúp thế này, chỗ nào nó bình thường thì người ta không đi, chỗ nào mà nó lụt người ta chèo thuyền người ta đến, đấy là nói theo nguyên tắc

H: Thế ở đây người dân trong bão lũ người dân có tham gia vào cái vấn đề phòng tránh bão lũ không?

Đ: Có chứ

H: Ví dụ là người ta huy động người dân làm gì?

Đ: Nếu như bây giờ á bão mà cái nhà đó sập thì trong các cái xóm đó là phải đến. Anh xóm trưởng, anh bí thư thì anh phải gọi xung quanh thì anh mới giúp được người ta. Hai là những cái chỗ khe, mương lạch mà vỡ thì hấn báo động với xóm, xóm này hay xóm bên kia ra chống

H: Bác có tham gia vào những cái việc đấy không?

Đ: Già rồi

H: Nhưng mà những năm trước?

Đ: Năm trước thì nói thật là..

H: Thế ai sẽ đi làm những việc đấy?

Đ: Việc đấy bây giờ là thanh niên đi, ít tuổi hơn đang còn khỏe. Chứ mà nói bác ngày xưa thời trai trẻ cũng phải không phải trong xã mà ngoài đê vỡ còn đi, nhưng bây giờ tuổi mình bây giờ ra ngoài nó rét, nó mướt rồi

H: Thanh niên những lứa tuổi thanh niên, trung niên mà?

Đ: Tuổi nó là phải đi chứ

H: Phụ nữ có phải đi không?

Đ: Phụ nữ đưa trẻ, tuổi thanh niên thì hẳn cũng phải đi, cỡ từ 30 trở xuống thì hẳn cũng phải tham gia

H: Thế còn ví dụ đường xá này mà lúc mà nó lụt vào, nó bị ngập đến lúc mà nước nó rút đi rồi đường nó bẩn thì phải huy động người ra dọn dẹp thì là ai ra dọn dẹp?

Đ: À, thưa với cô người dân đây rất sẵn sàng, bây giờ mà bão cô thấy tự giác khi bão đổ **xuống ... hai** là cứ ra dọn dẹp này

H: trước cửa nhà ai là dọn?

Đ: Trước cửa của ai là dọn dẹp đấy để cho con đường nó thông, đó là cái trách nhiệm. Anh ở trong khu vực nào thì anh phải lo khu vực đó

H: Thế theo bác để người dân và chính quyền địa phương có thể ứng phó tốt hơn cả với thủy tai á thì ở đây nên được trợ giúp những cái gì?

Đ: Cái đó là trách nhiệm thôi, trách nhiệm của người dân, còn cái trợ giúp, cái quỹ thì cái đó làm sao mà mình hiểu được

H: Thế theo bác trợ giúp về mặt thông tin thì có cần không?

Đ: thông tin cái đó là cái trên hết

H: thông tin là những cái gì ạ, theo bác thì người dân cần những thông tin gì ạ?

Đ: Anh phải báo bão, lũ, lụt các cái nhà xung yếu. Chỗ mô là xung yếu, các nhà ở xung quanh đó lo dọn dẹp để khi mà bỏ đi mắc các chướng ngại vật để khi mình được người ta giúp đỡ thì khỏi chướng ngại vật, như các đồ dùng này, vật liệu xây dựng anh phải dọn đi hoặc là anh bỏ cái gì đó ở trên đường mà có thể không bảo đảm để giao thông thông suốt, chi chứ cán bộ người ta nhắc nhở chứ không phải để yên cho anh làm giữa đường như rứa mà khi bão lũ đến thì làm sao

H: Cảm ơn bác

KẾT THÚC PHÒNG VẤN!